

seu herbam terræ arrodunt; ergo, illa locuste erunt naturales. — Resp. : Neg. consequ. quia nec sine divino miraculo fieri potest ut vere locuste solos malos homines torquent, et bonis parcant. Et revera minori miraculo per symbolicas locustas hoc evenire poterit, si cogitemus diversas infidelium sectas, ut, v. g. Lutheranos et Calvinistas, Turcas et Persas, acerrimis odiis et bellis se invicem aliquando excoerere. Dei etiam providentiâ facile accidere potest ut pii fideles infidelium locustarum morsus fugiendo evadant, solumque mali ab ipsis crucientur, quia eorum adventum expectare ausi sunt, tanquam ipsis magis affines et in malitiâ socii. Erunt enim locuste illae autem Goliath, Longohardis, Wandalis similes, qui ex Septentrione aut alio orbis terræ angulo tanquam flagellum Dei emissi, malos homines, Deo sic disponente, precipue castigabunt, et multis cruciatibus affligent. Ad id verò quod additur, dico per fenum terræ, etc., non intelligi graminâ aut herbas terræ, sed per ista tria in sensu metaphorico designari tria hominum electorum genera : nimirum per fenum designantur incipientes, id est, qui habent fidem et charitatem, sed teneram et delicatam; per viride significantur proficentes, hoc est, qui in fide et charitate virentes et fortes sunt; denique per arborem denotantur perfecti, id est, qui sunt eminenter iusti seu sancti.

Ceterum, ut jam dicta etiam explicentur de temporibus præteritis, per prælatam stellam, conformiter ad ea quæ dicta sunt quæst. præced., intelligi potest aliquis falsus doctor, puta Theodotus Bysantiensis, qui vixit seculo secundo. Ille autem, cum in persecutione Christum ejurasset, ut factum excusaret, dixit se non Deo, sed soli homini injuriam intulisse. Christo nimirum, quem purum hominem esse affirmabat. Vide Eusebium, lib. 5 Hist., cap. 28. Porro idem de cælo decidit in terram, quando ab imitate Ecclesie, in quâ religionis et doctrinæ luce splendebat, recessit, ac terrenam magis et animale vitam elegit. Ipsi data est clavis putei abyssi, quando ad probationem electorum, hæresim, quam Joannes initio sui Evangelii proscriserat, renovare et per orbem divulgare permisit est. *Et ascendit fumus putei sicut fumus fornacis magnæ*; id est, obscura et tenebrosa hæresum doctrina promovetur cæpit, non secus ac ex magnâ fornacis ingens egreditur fumi copia. *Et obscuratus est sol*; hoc est, Christus, seu ejus divinitas obscurata fuit, quando iste Theodotus eam impugnare et obtenebrare cœpit. Item aer obscuratus est, quando varii fideles, quos lucem vitæ et sanæ doctrinæ recipere oportebat, afflatu hujus fumi, id est, prælio hæreticæ doctrinæ consensu, obscurati et in errorem lapsi sunt.

Vers. 5 : *Et de fumo putei exierunt locustæ in terram*; hoc est, proferuntur hæretici locustis similes, qui per relationem in altum saliant, et per cupiditatem in terram recidunt terrenis voluptatibus et deliciis additi. *Et data est illis potestas, sicut habent potestatem scorpionum terræ*, quia sicut scorpionum blandi sunt

secundum faciem, sed cæcâ ferunt venenata, ita variorum hæreticorum sermone nihil est blandius, quibus in ore nihil est præter suæ fragilitatis agnitionem, Christum, fidem, et similia; sed interim recessus venenosus; quos enim per apertam sævitiam nequeunt, per occultam maledictam perimunt. *Et prescriptum est illis ne læderent fenum*, etc., id est, tria electorum genera, de quibus supra. Vel etiam fenum (omne viride significare potest eos qui virorem et vacillatam fidei habent, arbores autem illos, qui spe erecti honorum operum fructum faciunt; quos inhibentur locuste ledere, quia chari sunt Deo veri fideles, et ipsi cura est ne ab impiis hæreticis seducantur et lædantur.

Vers. 5 : *Et datum est illis ne occiderent eos, sed ut cruciarent; et eos non est referendum ad veros fideles, sed ad homines sigillo Dei nequaquam insignitos, qui inanimem tantum fidem præ se ferunt; et idè ab hæreticis facile læduntur ac seducuntur. Hos autem non vult Deus occidi, sed vexari et cruciari, ut sic cruciati respiciant. Porro illi quos hæretici impiâ doctrinâ inficiunt, cruciantur tanquam ietu scorpionum; punguntur enim verne conscientie; intelligentes impia esse sua dogmata, sed præ superbiâ recedere ab eisdem nolentes.*

Vers. 6 : *In diebus illis querent homines mortem, et non invenient eam*; nimirum pii Christiani, propter importunam hæreticorum vehementiam tam misere afflicta Ecclesia videntes, mori optabant, cupientes dissolvi et esse cum Christo; sed optatâ morte non peribunt, servante adhuc eos adversis hæreticam perfidiam Deo.

Vers. 7 : *Et similitudines locustarum similes ejus parati ad prælium. Sunt enim hæretici instar equorum veloces et fortes ad impugnamdam veritatem. Et super capita eorum tanquam coronæ similes auro, etc.* Rectè dicitur hæretici gestare istas coronas, quia dum decertant, desudant et contumunt, victos se nunquam agnoscunt, sed victores se simulant et mentiuntur; hoc est enim coronas gestare, mentiri se victores; at illas gerunt non aureas, sed aureis similes, tanquam, juxta Paulum, 2 Timoth. 3, v. 5, habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Porro tanquam facies hominum habere dicuntur, quia non nisi humanitate externis præ se ferunt; et interim instar scorpionum pungunt et ferunt. Capillos verò sicut mulierum habebant, partim quia effeminati sunt et libidinosi, partim quia inirmi sunt et debiles instar mulierum; ita ut Ecclesiam, quæ virago est, vincere non possunt. Per loricas verò ferreas obdurata et obstinata eorum contra veritatem perniciosa figuratur.

Denique habebant super se regem, v. 11, angelum abyssi, cui nomen Hebræicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, Latine habens nomen Exterminans, quia rex et princeps hæreticorum est diabolus, qui rectè Exterminator, seu Perditor dicitur, quia totum ejus studium, intentio et scopus est secum omnes perdere. Ceterum, ista verba : *Latine habens nomen Exterminans*, inter-

pres addidit de suo; nam Joannes Græcè scripsit Apocalypsim; interpres autem significationem vocis etiam Latine reddere voluit ex Græco, sicut Joannes eam Græcè reddiderat ex Hebræo.

QUÆSTIO IV.

Quænam plaga prædicatur ad sonitum tubæ sextæ.

Cap. 9, v. 15 : *Et sextus angelus tubæ cecinit; et audivi vocem unam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod est ante oculos Dei, v. 14, dicentem sexto angelo, qui habebat tubam : Solve quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine viæ Euphrate.* Per altare aureum, conformiter ad supra dicta, cap. 6, quæst. 3, intelligitur Christus Dominus. Quatuor vero istos angelos non esse bonos, sed malos, manifestum est ex eo quod boni angeli non alligantur, ne nocent, ac rursum solvantur, ut nocent, quasi à novero invitati abstinere; sed hæc mali angelis propria sunt, quibus semper est voluntas nocendi, sed non semper datur potestas. Porro, licet mali angeli seu demones sint puri spiritus, ligari nihilominus dicuntur, non quidem vinculis corporeis, sed potestate divinâ, vel virtute angelicâ, quæ detinentur ne loco se movere, coque egredi possint. Dicuntur verò in Euphrate potius quam in alio loco alligati, quia inde, ait Andreas episcopus Casareus, nasciturus aut exiturus est Antichristus; vel quia Euphrates alluit Babylonem; Babylon autem, quæ confusionem significat, est typhas regni diaboli et improborum.

Vers. 15 : *Et soluti sunt quatuor angeli, qui parati erant in horam, et diem, et mensem, et annum*; hoc est, qui omni anno, et omni mense, et omni die, et omni hora parati fuerant et anhelaverant ad grassandum in genus humanum; sed hucusque non poterant, quia impediti seu ligati fuerant, uti rabidi canes in catenâ, qui sunt semper parati ad mordendum. Atque hinc patet quod hi quatuor angeli videntur esse iidem qui supra, cap. 7, prohibiti sunt nocere terræ et mari, etc. Porro soluti hi quatuor diaboli horrendè grassantur in genus humanum, et per totum orbem terrarum seminabunt discordias, et ex sceleratis hominibus in fine mundi conflant istum terribilem exercitum de quo v. 16 et 17, imò varios sibi mutuo adversos exercitus. Etenim tunc *consurget gens in gentem, et regnum in regnum*, Math. 24, v. 7. Dicitur autem hic, v. 18 : *Ab his tribus plagis, scilicet igne, fumo et sulphure, occisa est tertia pars hominum*, impiorum nimirum, seu non signatorum, ut patet ex cap. 7, v. 5, et cap. 8, v. 4. Idem patet etiam ex eo quod si hi occisi essent pii et iusti, nulli tunc iusti amplius superessent in mundo; cæteri enim, qui non sunt occisi, erunt homines scelerati, ut dicitur v. 20 et 21. Igitur hic tantum agit de non signatis et impiis, quorum hæc est plaga, ex quibus tertia pars occiditur, cæteri verò permanebunt in suis sceleribus, inisque morientur.

Ceterum, licet hæc plaga ad finem mundi pertineat, videtur tamen etiam posse exponi de bellis quæ Perse tempore Valeriani, crudelissimi Christianorum perse-

cutoris, Romano imperio intulerunt. Itaque quatuor angeli soluti sunt quatuor demones, quibus Deus limites inter Romanum imperium et Persas commiserat, et quos usque ad istud tempus ligatos in Euphrate detinuerat. His solutis, Perse Jordanem transeunt, et magnam Romani exercitus partem perdunt. *Valerianus illic*, ut scribit Orosius, lib. 7, cap. 22, à Sapore Persarum rege captus, ignominiosissimâ apud Persas servitute concessit; hoc infamis officii continuâ, donec vixit, damnatione sortitus; et ipse acervis ligni, regem semper ascensurum in equum, non manu sua, sed dorso attolleret, hoc est, dorsum suum instar scabelli regi præbere cogeretur. Numerus equestris exercitus significat prodigiosam multitudinem exercitus Persarum, qui majori ex parte erat equestris. *Lorice igneæ, hyacinthinæ et sulphureæ* denotant varios loricarum colores; igneæ, id est, fulgentes instar ignis; hyacinthinæ, violaceæ seu cærulei coloris, et sulphureæ, coloris rubei seu crocei instar sulphuris. *Capita equorum erant tanquam capita leonum*, ut dicitur v. 17. Hæc verba denotant equitatum hunc procedere contra hostes ardore et fortitudine instar leonum; et idè de ore eorum procedit ignis, et fumus, et sulphur : nam de generoso equo scribit Virgilius, Georg. 5 :

Collectaque premissis voluit sub naribus ignem.

Et hinc subjungitur, v. 19 : *Potestas enim equorum in ore eorum est, et in caudis eorum; nam caudæ eorum similes serpentibus, habentes capita; et in his nocent....* Perse enim antrosurum et retrorsum jaculabantur, eorumque tela erant venenata, et in cuspidè aculeata.

CAPUT X.

Joanni revelantur quæ eventura sunt inter sextæ et septimæ tubæ sonitum. Deinde jubetur accipere et devorare librum apertum, qui initio ut mel suave in ejus ore apparuit; sed eo devorato; mox venter ejus amaricatus est.

QUÆSTIO PRIMA.

Quis intelligatur per angelum fortem, et quid per librum apertum.

Vers. 1 : *Et vidi alium angelum fortem descendentem de cælo.* Quod hic angelus sit diversus ab eo qui, c. 9, v. 15, sextam tubam inflaverat, manifestum est ex eo alius. Dicitur autem fortis nature et gratiæ viribus, et probabiliter idem est qui supra, cap. 5, vocatus est etiam angelus fortis; quem interpretes communiter asserunt fuisse unum ex illis septem principibus quorum opera Deus hunc mundum inferiorum gubernat.

Porro iste angelus dicitur amictus urbe, non in facie, quæ splendebat ut sol, sed in reliquo corpore. Hoc velamentum significabat duo : primò, quod ille angelus extremis mundi temporibus sit hominibus revelaturus arcana divina providentiæ; revelabit enim extremum diem esse vicissimum, quod est arcana arcanorum; secundò, significabat quod homines impii istum angelum non sint recepturi, nec intellecturi ejus prædicationem. Ita velum, quod olim Deus jussit poni in capite Moysis, significavit quod carnales Judæi datam

legem nec intellecturi essent, nec observaturi. Iris verò quam habebat in capite, demonstrabat quòd ipse esset nuntius divinae amicitiae et pacis, si nimirum homines penitentiam agere vellent. Ab eo enim tempore quo Deus post diluvium arcam suam, sive iridem, constituit signum inter se et terram, Gen. 9, v. 13, iris haberi cepit pro symbolo pacis.

Vers. 2 : *Et habebat in manu sua libellum apertum.* Libellus iste est ipse liber quem supra, cap. 5, v. 7, è divinae majestatis dexterà Agnus accepit, et septem sigillis clausum reseravit, et cujus singula sigilla sunt jam ferè exposita. Hunc ergo apertum, seu plezè evolutum librum hic angelus in manu tenuit, et S. Joanni ex omni parte demonstravit; atque per hoc significavit se dum impis hominibus in mundi fine est appariturus, expositurum omnes has plagas, et praeteritas et adhuc venturas; et ita ipsos hortaturum ad seriam penitentiam. Ceterum, liber iste vocatur hic *libellus*, et in textu Graeco *libellulus*, non improbabili ob hanc rationem, quia dum S. Joannes supra, cap. 5, eum vidit, omnia in eodem contenta representabantur ad futura; apparente autem praefato angelo, exhibebantur tanquam praesentia. Atverò longè compendiosius est res praesentes describere atque ostendere, quam futuras.

Vers. 3 : *Et cum (angelus) clamasset, locuta sunt septem tonitrua voces suas;* hoc est, iste angelus clamabat voce adeò alta, ut ad ipsum redderetur septuplex echo; et harum quavis erat articulata et alta iustar tonitruum. Tales voces fuerunt etiam in monte Sinai, dum dabatur lex. Haec verò alitudo vocis significavit quòd istius angeli predicatio futura sit admodum seria, et per ipsum sapius repetenda.

Vers. 4 : *Signa quae locuta sunt septem tonitrua, et non ea scribere;* nempè haec voces enuntiaverunt magna secreta, quae Christus Dominus à S. Joanne voluit duntaxat audiri, et mundo non revelari. Erant verba ineffabilia, qualia et S. Paulus audivit in paradiso, et quae ipsi non licuit ad homines loqui. Ita hunc locum exponit Origenes, lib. 4 contra Celsum.

Vers. 5 : *Et dixit mihi (angelus) : Accipe librum, et devora illum.* Hunc librum devorare, est ipsum suae memoriae firmiter insigere. Et ita olim coram Ezechielie propheta, cap. 5, liber involutus evolvitur atque expanditur, et tunc ad ipsum dicitur : *Fili hominis, comede volumen istud, id est, bene intellige librum, ac bene intellectum firmiter indigas tuae memoriae, quia nempè omnia quae in eodem continentur, debebis postmodum predicare.*

Et faciet amaricari ventrem tuum, sed in ore tuo erit dulce tanquam mel. Ita et Ezechiel, cap. 5, v. 3, de devorato à se volumine dicit : *Comedi istud; et factum est in ore meo tanquam mel dulce.* Est allusio ad naturam mellis, quod conestum vertitur in hilem, et palatum obdelectat, atverò stomachum stringit, et facit amaricari. Porro hic liber continet gravissimas mundi plagas et plura divinae providentiae secreta. Hinc ejus comestio, seu prima notitia, est homini dulcissima; verum ejus digestio, id est, ejus rumina-

tio, predicatio ac executio sunt amarissimae. Et ob hanc causam S. Joannes subjungit, v. 10 : *Et cum devorassim eum; id est, cum ruminassim rerum in libro contentarum notitiam; amaricatus est venter meus.* Et sic etiam Jeremias futuram tribulationem populi sui cogitans, et in ventre animae suae ruminans, clamavit : *Ventrem meum, ventrem meum doleo.* Jerem. 4, v. 19.

QUESTIO II.

An S. Joannes in fine mundi sit venturus, et praedicatorum cum Elià et Henoch.

Vers. 11 : *Et dixit mihi (angelus qui librum traderat) : Operiet te iterum prophetare gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis.* Ex hoc loco quidam conati sunt probare quòd S. Joannes non sit mortuus, sed alibi custodiatur usque ad finem mundi, ut tunc praedicet cum Elià et Henoch. Ita censent varii Patres Graeci. Ex illis aliqui putant ipsum intrasse suum sepulcrum, illaque jus-sisse claudi, et deinde non esse mortuum, sed continuo dormire, et dormiturum usque ad diem judicii. Nam terra, quae ipsis caput cooperit, continuo levatur et subsidit juxta respirationem halitùs ejus. Alii arbitrantur ipsum translatum esse apud Eflam et H-noch.

Pro alterutra istarum sententiarum citantur Ephraem Antiocheus, Joannes Damascenus, Andreas Cesa-reensis et S. Gregor. Nazianz., orat. 54, ubi Joannem evangelistam vocat praecursorem Domini, quia nempè, ut explicat Elias Cretensis, praecedit adventum Christi ad judicium generale cum Elià et Henoch. Citatur etiam S. Hilarius, lib. 6 de Trin., quem tamen aliqui explicant, tanquam diceret, non personam Joannis, sed veritatem in ejus Evangelio expressam, nunquam morituram. Interim Patres Latini ferè omnes praefatam opinionem constanter rejiciunt. Unde

Resp. et dico : Joannes evangelista mortuus est, aequè ac omnes alii apostoli et discipuli Domini.

Prob. 1° quia non jacet vivus et dormiens in suo sepulcro; alias enim dilectus ille discipulus privaretur omni gaudio et gloria usque ad diem judicii, tempore quo alii sancti fruuntur caelesti beatitudine. Certè Joannes nullam rationem habuisset seipsum in Evangelio suo vocandi discipulum illum quem diligebat Jesus, si debebat manere tanquam unum nihil usque ad finem mundi.

Prob. 2° ex concilio Ephesino, quod, c. 6, de Haereticis qui cultum SS. reliquiarum respuebant, ita conquirunt : *Neque è locis usque adeò remotis venientibus, tantoque sacris sanctorum triumphatorumque martyrum, maxime verò beatissimi Joannis theologi et evangelistae..., reliquiis videndi, eisdemque completendi, desiderio flagrantibus, integrum fuerit.* Et Coelestinus papa, in epist. ad Patres Ephesinos (tom. 5 Concil. Labbé, pag. 613) illos ita adhortatur : *Ante omnia vos praecipue considerate, iterum atque iterum recolere decet, quibus Joannes apostolus, cuius reliquiis praesentes honoratis, ad mutuum concordiam dilectionisque hortatur.* Imò integrum istud concilium oecumenicum, pag. 573, agnoscit Joannem esse

mortuum, et quiescere Ephesi; dicunt enim Patres Nestorius esse condemnatum in illa civitate, in quâ theologus Joannes, et Dei genitrix virgo sancta Maria, ubi videtur subaudiendum : *Sunt, vel quiescunt.*

Dices : Subintelligi debet : *Aliquando habitaverunt, aut : Summo in honore sunt;* alias enim sequeretur quòd etiam tunc ille esset corpus B. Virginis, de cujus reliquiis honorandis potius quam Joannis, mentionem fecisset Coelestinus.—Resp. : Neg. assumpt., primò, quia ordinariè similia non solent subaudiri; verbum autem *sunt, vel quiescunt,* tum in Graecis, tum in Latinis constructionibus frequenter omittitur, et subaudiri solet. Secundò, quia subaudiendo *sunt, vel quiescunt,* melius convenit sensus cum illis : *Cuius reliquiis praesentes honoratis.* Tertio, quia ceteroquin concilium haud dubiè etiam fecisset mentionem S. Pauli; nam e. hic Ephesi habitavit, docuit, etc.

Ille autem etiam tunc fuisse corpus B. Virginis, à plerisque criticis admittitur. Verum cum fœdulum sensus et communis Ecclesiae traditio habeat quòd B. Virgo post mortem cum corpore et animâ sit assumpta in caelum, dicendum est quòd ipsa addatur, quia Ephesi mortua ac sepulta fuit; et ejus sepulcrum ibi ita extabat, ac si corpus ejus adhuc contineret, quamvis illud esset modo diu assumptum in caelum. Et partim ob hanc causam Coelestinus papa tantummodo agit de reliquiis S. Joannis, et partim etiam quia de ipso speciale mentionem fecerat.

Prob. 3° ex antiquis scriptoribus ecclesiasticis. Polycrates, episcopus Ephesinus, qui viderat et cognoverat discipulos S. Joannis, et qui non poterat ignorare quid de Joanne sentirent, apud Eusebium, l. 5. Histor. eccles., cap. 25, et lib. 3, cap. 24, clarè affirmat quòd jaceat sepultus Ephesi, ut resurgat in novissimo die. Et hoc quidem dicit in loco in quo, quantum potest, deprædicat omnem laudem S. Joannis, ad firmandum ejus auctoritatem pro celebrando Paschate cum Judæis, contra totam Ecclesiam Latinam, et S. Viorem papam. Unde jure merito dicit Baronius, ad annum 101, § 2, quòd sit testimonium tante auctoritatis, ut omnia alia debeant illi cedere.

S. Irenæus, lib. 2, cap. 39, et apud Eusebium lib. 5, cap. 25, dicit quòd S. Joannes vixerit Ephesi usque ad regnum Trajani; ergo judicabat ipsum deinde mortuum esse. S. Hieron., lib. de Script. eccles., dicit : *Confectus senio, sexagesimo octavo post passionem Domini anno mortuus, juxta eandem urbem (Ephesum) sepultus est.* S. Hippolytus martyr., lib. de Antichristo, pag. 41, dicit ipsum mortuum esse, sicut mortui sunt Isaias, Jeremias et Daniel. Origenes, apud Eusebium, lib. 3, cap. 1, dicit ipsum mortuum esse Ephesi. S. Epiphanius, haeresi 57, ubi laudat Eliam quia non est mortuus, sed translatus, dicit tamen Joannem esse mortuum, etc. S. Cyrillus Alexandrinus, hom. 8, de Diversis, refutat opinionem illorum qui volebant aliquos apostolos non visuros mortem ante diem judicii. Et hom. 10, in Elogio quod fecit de Joanne in concilio Ephesino, nec directè, nec indirectè ipsum vivere insinuat.

S. S. XIV.

Solentur argumenta.

Obj. 1° : Ex verbis supra citatis manifestum est quòd Joannes post scriptam Apocalypsim debuerit prophetare gentibus, et populis, et linguis, et regibus multis; atqui post scriptam Apocalypsim non prophetavit populis, et regibus multis; quandoquidem isto tempore nullus esset rex, nisi imperator Romanorum; ergo hoc adhuc facturus est scilicet in fine mundi; adeoque nondum mortuus est, sed alibi custoditur usque ad finem mundi.

Confirmatur ex S. Ambrosio, in psal. 43 dicente : *Antichristus ex abyso ascendit, ut adversus Eflam atque Enoch, atque Joanni praefaretur, ut legitimus in Joannis Apocalypsi.*—Resp. : Neg. min.; nam cum vox *prophetare* in Scripturis frequenter accipitur generaliter pro *praedicare occulta Dei mysteria*, quae aliquis per divinam revelationem accipit, sive illa res futurae, sive praesentes, sive praeteritas, aut alias quascumque concernant, ut ad Rom. 12, v. 6, et 1 ad Cor. 14, v. 1, item hoc lib., cap. 11, v. 5, Joannes post scriptam Apocalypsim maxime prophetavit, quando altissima illa de Christi divinitate, quae Deus ei revelaverat, mysteria mundo praedicavit et propalavit. Itaque verba supra citata satis naturaliter intelliguntur de Evangelio à Joanne conscripto, ejusque Apocalypsi, quae toti mundo praedicata et annuntiata sunt. His enim mediantibus, adhuc de facto prophetat sive praedicat nomen Domini populis et regibus terrae; ac proinde si postea regibus verbo fortè non prophetaverit, Apocalypsim tamen et Evangelii ejus scriptura adhuc hodie, et usque in finem saeculi omnibus regibus christianis prophetat et concionatur. Et sic hic dicitur debere prophetare regibus multis, eo ferè sensu quo Jeremias, cap. 1, v. 3, dicitur datus propheta in gentibus, quamvis ipse populis gentilibus non verbo, sed scripto duntaxat prophetaverit.

Ceterum, quam alienus S. Joannes fuerit ab illà opinione, quâ putaret se cum Elià et Enoch venturum contra Antichristum, inde patet quòd in sua Apocalypsi non ponat nisi duos; dicit enim cap. 11, v. 3 : *Dabo duobus testibus meis, et prophetabunt... v. 4 : Hi sunt duae olive, et duo candelabra, etc.*

De textu S. Ambrosii aliquid dubium est, an nomen Joannis non sit ab aliquo scolo adjectum. Nam habetur duplex atque, et vitium contra syntaxim, quae non sapiunt stylum S. Ambrosii; et deinde dicit hoc haberi in Apocalypsi, quod tamen falsum est. Unde Benedictini, tom. 1, pag. 950, in sua novà editione reflectunt quòd omnia exemplaria manuscriptorum, uno excepto, et ferè omnia impressa, non habeant nomen Joannis. Quinimò S. Ambrosii, lib. de Fide resurrectionis, num. 49, dicit quòd multi quidem existimaverint Joannem juxta Christi promissum non mortuum, sed tamen quòd id ab Ecclesia non sit creditum. Dicit enim : *Joanni promissum æstimatum, sed non est creditum.*

Obj. 2° : Christus Petro interroganti quâ morte Joannes clarificaturus esset Deum, Joan. 21, v. 22, respondit : *Sic cum volo manere donec veniam, quid at*

(Tréte-cinq.)

te? Tu me sequere; hoc est, volo ut sic maneat, volo ut vivat, donec veniam ad iudicium, sed sumte ibi tua curanda? Ergo, juxta promissum Christi, Joannes vivet usque ad finem mundi. — Resp.: Neg. consequens; nam cum aliqui e discipulis ex verbis Christi intulissent quod Joannes non esset mortuus, eorum opinionem ipsemet Joannes corrigi et refutat, dum v. 23 subjungit: *Et non dixit ei Jesus: Non moritur; sed: Sic cum volo manere donec veniam, quid ad te?* Hinc S. P. August., tract. 124 in Joan., in jam citata Evangelii verba ita scribit: *Quis facile aliud dictum esse credat, quam quod fratres crederant qui tunc erant, eo quod scilicet non esset discipulus ille mortuus, donec Jesus veniret, ista maneret vita? Sed hanc opinionem Joannes ipse abstulit, non hoc dixisse Dominum aperte contradictione declarans. Car enim subjungeret: « Tu, me sequere, » nisi nunc agatur, non pervenitur ad illud quod expectatur.*

Obj. 5^a: Prædixit Christus Joanni martyrium, Matth. 20, v. 23, dicens ipsi et Jacobo: *Calicem quem meum bibitis; atqui Joannes nondum passus est martyrium; ergo adhuc passurus est.* — Resp.: Disting. min. Non est passus martyrium, ita ut mors secuta sit, concedo; non est passus martyrium simpliciter, nego min. Vide Breviarium 6 maii. Deinde certum est ex Apocalypsi, cap. 1, v. 9, quod fuerit relegatus in insulam Patmos propter verbum Dei et testimonium Jesu; atqui hoc est bibere calicem Domini, et pati martyrium, id est, pati tribulationes, afflictiones, tristitias, etc., propter fidem, etiam si illis mors non sequatur. Unde Ecclesia plures colit martyres, qui tamen non fuerunt morte affecti. Tales sunt omnes illi qui pro octavo responsorio habent: *Domine, prævenisti eum, etc.*, et S. Marcellus, Eusebius, etc.

Obj. 4^a: Si S. Joannes mortuus esset, aliqui saltem descripsissent genus mortis ejus. — Resp. id non esse consequens: nam certo obiit S. Marcus, et tamen ignoratur quo genere mortis. Idem est de pleribus aliis discipulis Domini. Interim antiquæ præfationes, una sub nomine S. Hieronymi, altera sub nomine Gilberti, quæ inveniuntur in antiquis Bibliis ante ejus Evangelium et Apocalypsim, dicunt: *Descendens in defossam sepulture suæ locum, facta oratione, positus est ad patres suos; tam liber à dolore mortis quam à corruptione carnis invenitur altens.*

Obj. 3^a: Saltem constat ex testimoniis fide dignis quod ejus sepulchrum terra continuo elevetur et subsidat; ergo vero simile est quod ibi adhuc dormiat. — Resp.: Neg. ant., quia illa testimonia sunt antiquiorum Græcorum qui talium fabularum fuerunt satis susceptibiles. Insuper, quamvis hoc verum foret, nihil inde concluditur pro ejus vita, quia cum S. P. Aug., tract. 124 in Joan., num. 3, dicit potest quod: *si verè ibi sit quod sperat fama de terra quæ subinde ablata successit, aut ideo fiat ut eo modo commendetur præterita mors ejus, quoniam non eam commendat martyrium (non enim eum pro fide Christi persecutor occidit), aut propter aliquid aliud quod nos latet.*

S. Aug. ibidem non tractat de Joanne et Petro in suis personis, sed de duabus vitis per illorum personas significatis, prout tum ex precedentibus, tum ex subsequentibus verbis manifestum est. Etenim immediate subjungit hæc: *Quod aperitis ita dicit potest: Perfecta me sequatur actio, informatæ meæ passionis exemplo; inchoata verò contemplatio maneat donec venio, perficienda cum venero. Sequitur enim Christum, percipiens usque ad mortem plena plenitudo patientiæ; manet autem donec veniat Christus, tunc manifestanda plenitudo scientiæ... Quod enim ait: « Volo cum manere donec veniam, » non sic intelligendum est quasi dixerit, remanere vel permorari; sed expectare; quoniam quod per eum significatur, non utique nunc, sed cum venerit Christus, implebitur. Quod autem per nunc significatur, cui dictum est: « Tu, me sequere, » nisi nunc agatur, non pervenitur ad illud quod expectatur.*

Obj. 5^a: Prædixit Christus Joanni martyrium, Matth. 20, v. 23, dicens ipsi et Jacobo: *Calicem quem meum bibitis; atqui Joannes nondum passus est martyrium; ergo adhuc passurus est.* — Resp.: Disting. min. Non est passus martyrium, ita ut mors secuta sit, concedo; non est passus martyrium simpliciter, nego min. Vide Breviarium 6 maii. Deinde certum est ex Apocalypsi, cap. 1, v. 9, quod fuerit relegatus in insulam Patmos propter verbum Dei et testimonium Jesu; atqui hoc est bibere calicem Domini, et pati martyrium, id est, pati tribulationes, afflictiones, tristitias, etc., propter fidem, etiam si illis mors non sequatur. Unde Ecclesia plures colit martyres, qui tamen non fuerunt morte affecti. Tales sunt omnes illi qui pro octavo responsorio habent: *Domine, prævenisti eum, etc.*, et S. Marcellus, Eusebius, etc.

Obj. 4^a: Si S. Joannes mortuus esset, aliqui saltem descripsissent genus mortis ejus. — Resp. id non esse consequens: nam certo obiit S. Marcus, et tamen ignoratur quo genere mortis. Idem est de pleribus aliis discipulis Domini. Interim antiquæ præfationes, una sub nomine S. Hieronymi, altera sub nomine Gilberti, quæ inveniuntur in antiquis Bibliis ante ejus Evangelium et Apocalypsim, dicunt: *Descendens in defossam sepulture suæ locum, facta oratione, positus est ad patres suos; tam liber à dolore mortis quam à corruptione carnis invenitur altens.*

Obj. 3^a: Saltem constat ex testimoniis fide dignis quod ejus sepulchrum terra continuo elevetur et subsidat; ergo vero simile est quod ibi adhuc dormiat. — Resp.: Neg. ant., quia illa testimonia sunt antiquiorum Græcorum qui talium fabularum fuerunt satis susceptibiles. Insuper, quamvis hoc verum foret, nihil inde concluditur pro ejus vita, quia cum S. P. Aug., tract. 124 in Joan., num. 3, dicit potest quod: *si verè ibi sit quod sperat fama de terra quæ subinde ablata successit, aut ideo fiat ut eo modo commendetur præterita mors ejus, quoniam non eam commendat martyrium (non enim eum pro fide Christi persecutor occidit), aut propter aliquid aliud quod nos latet.*

CAPIT. XI.

Datur calamus S. Joanni, ut templum et altare, ac adorantes in eo metiatur. Adversus Antichristum mittitur Elias et Henoch, qui tandem interficiuntur, resurgunt et rapiuntur in caelum. Septimus angelus tuba cantat, et viginti quatuor seniores Deo gratias agunt.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid significetur per templum, et quid per atrium.

Vers. 1: *Et datus est mihi calamus similis virgæ, hoc est, arundo mensoria; unde infra, cap. 21, v. 15, vocatur mensura arundinea; fuit autem calamus sex cubitorum et palmi vero similiter, quantus narratur calamus Ezechielis, cap. 40, v. 5, in visione huic simili. Non fuit igitur calamus scriptorius, ut nonnulli contendunt, sed similis virgæ, quæ in mensuris agrorum solet adhiberi.*

Licet autem hic fiat allusio ad templum Judaicum, tamen non de isto materiali, sed de spirituali templo agit S. Joannes, de quo et Paulus, 1 Cor. 3, v. 16 et 17, ait: *Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis... templum Dei violaverit, disperdet solum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Hoc templum, cantando edificatur, credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur, ait S. Aug., serm. 20 de verbis Apost., ad illa verba psalm. 95: *Cantate Domino canticum novum. Quisquis justus est singulare, tota justorum congregatio est generale Dei templum. Quidam fideles ad ipsum ita spectant, ut sint ejus lapides, ipsaque compages et ædes; quidam vero solummodo ita ut sint ejus atria, aut similes appendices. Nimirum in Ecclesiâ sunt honi et mali, electi ac reprobi; hi sunt atria et appendices, isti sunt ipsa domus, ac firmi et vivi in ejus structurâ lapides. Hinc igitur angelus S. Joanni dat calamus, seu virgam mensuriam, ac jubet mensurari templum, altare ejus, et omnes in ipso adorantes; atrium verò foras eici, id est, non mensurari, atque ita contemni ac negligi, quia ipsum est datum seu derelictum, ut capiat ad gentibus, conellectur, profanetur, ac destruat. Dixi quod foras eici hic idem sic ac non mensurari: nam sicuti, juxta phrasim Scripturæ, indurare idem est ac gratiam non dare, seu eandem negare, et excæcare idem est ac lumen vitæ non administrare, ita et foras eicere idem est ac non mensurare. Imò et nos dicere solemus, dum aliquem januam pulsantem introire volumus: *Expelli foras.**

Porrò per jam memoratum ænigma mandatur Apostolo ut signet ac numeret solos electos, omnes autem reliquos fideles negligat, eò quod hi omnes per Antichristum sint seducendi, adeoque et profanandi. Distinguntur hic varia, nimirum templum, altare, adorantes in eo, atrium et tota sancta civitas Jerusalem; quæ singula habent sua propria mysteria. Sancta civitas videtur significare totam ex bonis et malis mixtam Ecclesiam: templum denotat omnes electos; per altare designatur Christus Dominus; in ipso adorantes sunt justi, qui tempore Antichristi

erunt eminenter sancti, et Deo conjunctissimi; atrium sunt mali et reprobi Catholicæ. Et hos omnes jubetur S. Joannes negligere ac permittere Antichristo ejusque asseceli. Hi enim minis Antichristi cedent, et ad fidem apostatabunt; unde non sunt digni ut inter fideles mensurentur ac numerentur.

Vers. 2: *Et civitatem sanctam calcabunt. Ecclesiam, quam prius vocavit templum et atrium, jam vocat civitatem sanctam; quasi dicat: Antichristus ejusque assecle sævissimâ persecutione Ecclesiam affligent, eam quodammodo prorsus perdituri atque oppressori; quæ tamen adeo non peribit, ut illa ipsâ persecutione, velut aurum per ignem, illustrior sit evasura. Mensibus quadraginta duobus, hoc est, tribus annis cum dimidio. Tot enim annis tyrannidem Antichristi duraturam, prædixit Daniel, cap. 7, v. 25: *Et sermões contra Excelsum loquetur, et sanctos Altissimi conteret; et putabit quod possit mutare tempora, et leges, et tradentur in manu ejus usque ad tempus, et tempora, et dimidium temporis.* In quæ verba S. P. Aug., lib. 20 de Civ. Dei, cap. 23, ita scribit: *Antichristi adversus Ecclesiam sævissimum regnum, licet exiguo spatio temporis sustinendum, donec Dei ultimo judicio regnum sancti accipiant sempiternum, qui vel dormiant hæc legit, dubitare non sinitur. Tempus quippe, et tempora, et dimidium temporis, annum unum esse, et duos et dimidium: ac per hoc tres annos et semissem, etiam numero dierum posterius posito dilucescit, atque in Scripturis et mensium numero declaratur. Videtur enim tempora indefinitè hic dicta lingua Latini; sed per dualem numerum dicta sunt, quoniam Latini non habent. Sicut autem Græci, ita hunc dicuntur habere et Hebræi.**

QUÆSTIO II.

Quinam sint duo isti testes quos Deus in fine mundi missurus est.

Vers. 3: *Et dabo duobus testibus meis. Non dixit quid daturus sit, sed ex consequentibus intelligimus subaudiendum esse, Spiritum sanctum. Unde sensus est: Instruam duos testes, ad hoc à me electos, necessarios donis et charismatibus Spiritus sancti; necesse charismate prophetandi, discernendi spiritus, faciendi miracula, et tandem pro veritate subeundi martyrium. Et hinc appellatur testes Domini, seu martyres. Et prophetabant diebus mille ducentis sexaginta, id est, prædicabant fidem Christi, et Scripturam veteris Testamenti, quæ de Messia sunt, Judæis interpretabantur tribus annis cum dimidio; tot enim dies sunt in tribus annis et medio, si computes antiquo more Romanorum, apud quos quisque mensis erat 30 dierum; atque ita quinquies annus erat dierum 500; reliquos dies intercalabant, et habebant pro perditis. Celebrabant tunc Bacchanalia et Saturnalia. De quæ re videri potest Puteani opusculum: De Anno intercalari.*

Itaque cum in anno solari communi sint dies 365 et sex horæ, duo isti testes non tres annos cum dimidio expletos, sed octodecim circiter diebus minus prædicabant. Contra verò dim Antichristus dicitur

regnaturus, et sanctos contritus per tempus, et tempora, et dimidium temporis, spatium istud persecutionis Antichristi excedet diebus duodecim tres annos solares cum dimidio. Nam Dan. 12, v. 11, indicatur persecutio ista duratura 1290 diebus, ut proinde post predicationem testium, quos interfecturus est Antichristus, ipse 30 diebus sit superfecturus. Unde etiam colligi videtur quod isti testes sint predicationem suam inchoaturi cum initio persecutionis Antichristi, nec tamen perventuri usque ad finem, cum tyrannus 30 diebus post eorum martyrium sit a Christo interficiendus.

Porro quinam futuri sint duo isti testes, variae tam veterum quam recentiorum interpretum sunt sententiae. Tichonius ac Ven. Beda per hos duos testes intelligunt duo Testamenta, scilicet vetus et novum. Verum haec expositio nequaquam ut litteralis, sed ad summum ut mystica admitti potest. Etenim quod hi testes sint occidendi, corpora ipsorum non sint sepelienda, et spiritus vite rursus sit intraturus in eos, atque caetera quae de ipsis hic narrat S. Joannes, manifestissime demonstrant per hos testes non duo Testamenta, sed homines intelligi debere.

Bossuet et Calmet, qui haec conantur explicare de temporibus praeteritis, per duos testes intelligunt insignes istos martyres qui tempore persecutionis Diocletiani consolati sunt populum Dei. Et quia istorum una pars erat de clero, altera autem de populo, ideo non plures, sed duo tantummodo dicuntur testes. Itaque dum hic dicitur quod bestia sit factura adversus illos bellum, eosque occisura, etc., haec ita exponunt ut per bestiam intelligatur daemon, qui tam terribilem sub Diocletiano contra Christianos excitavit persecutionem, ut hostes Jesu Christi crederentur se nomen illius tunc penitus delevisse; dum autem corpora eorum dicuntur mansisse insepulta in plateis civitatis magnae, ubi Dominus crucifixus est, figurari dicunt Romam, ubi Dominus in martyribus suis crucifixus est; et per revocationem ad vitam, ac in caelum ascensum, intelligunt pacem quam Ecclesia sub Constantino consecuta fuit.

Attamen nec haec expositio videtur subsistere, primo, quia duo isti testes hic à Joanne describuntur tanquam duo particulares homines; ergo per eosdem non potest intelligi cœtus martyrum, partim de clero, et partim de populo. Unde sicut omnes doctores catholici ex Epist. 2 ad Thessal., cap. 2, v. 3, recte colligunt Antichristum non fore singularem thronum, seu regnum tyrannicum, sed futurum hominem quemdam particularem, quia tanquam talis ibidem ab apostolo Paulo describitur, ita et ex hoc cap. Apocalyp. videtur recte deduci duos istos testes futuros duos homines particulares. Secundo, quia postquam duo isti testes occisi fuerint, corpora eorum jacebunt in plateis (hoc est, in aliquâ platearum) civitatis magnae, quae vocatur spiritualiter Sodoma et Aegyptus, ubi et Dominus eorum crucifixus est, ut dicitur hic, v. 8; atqui haec verba non videntur posse intelligi de urbe Romanâ, ubi Dominus in martyribus suis crucifixus

est, sed debent intelligi de urbe Hierosolymitanâ, ubi Dominus in propria personâ crucifixus est; ergo, etc.

Prob. min., quia ita naturaliter sonant; deinde, si S. Joannes ageret de urbe in qua Dominus in martyribus suis duntaxat crucifixus est, nullam urbem in particulari designaret, uti tamen facere intendit; et enim non tantum in urbe Romanâ, sed etiam in plurimis aliis tempore persecutionis Diocletiani Dominus in martyribus suis crucifixus fuit, uti ex omnibus historiis SS. martyrum notum est.

Verum quidem est quod S. Hieron., epist. 17, quam nomine Paulae et Eustochii ad Marcellam scribit, per hanc civitatem magnam, quae spiritualiter, seu in sensu mystico aut figurato, vocatur Sodoma et Aegyptus, non velit significari urbem Hierosolymitanam, sed mundum universum, qui est civitas diaboli et impiorum. Sed hoc unice propterea sustinet, quia suo tempore Jerusalem extollebatur miris laudibus, et habebatur tanquam urbs sancta. Attamen, non obstante auctoritate S. Hieron., omnes alii interpretes sustinent communiter oppositum, eò quod ratio ipsius non sit efficax: nam, licet illo tempore Jerusalem haberetur tanquam urbs sancta, tamen talis non erit circa finem mundi. Etenim Antichristus, qui jactabit se esse verum Messiam, à tot seculis expectatum, tanquam talis à Judeis recipietur, ut liquet ex verbis Christi Joan. 5, v. 45: *Ego veni in nomine Patris mei, et non accipietis me; si alius venerit in nomine suo, illum accipietis; Porro, ut facilius tanquam verus Messias à Judeis recipiatur, pro regiâ suâ eliget Hierosolymam (imò, juxta multos auctores, reedificabit templum Hierosolymitanum) omnesque ritus Judaicos instaurabit, uti testantur SS. Patres et scriptores ecclesiastici, inter quos Severus Sulpius, dialog. 2, de vitâ S. Marini, episcopi Turonensis, haec habet: *Ceterum, cum ab eo (S. Martino) de fine seculi quaeremus, ait nobis illius Antichristi eam persecutionem futuram esse, ut Christum Dominum cogat negari, se potius Christum esse confirmans, omnesque secundum legem circumcidendi jubet.* Insuper Antichristus eò audacia ac dementia perveniet, ut se pro vero Deo coli et adorari, sibi que hostias et victimas in templo Hierosolymitano immolari imperaturus sit; ita ut in templo Dei sedeat, ostendens se tanquam sit Deus, ut ait S. Paulus, Epist. 2 ad Thessal., cap. 2, v. 4. Itaque cum Jerusalem tunc omnibus sceleribus et impietibus replenda sit, recte Sodoma et Aegyptus vocatur, aut quia detestabilis Deo erit, sicut Aegyptus et Sodoma, aut quia eisdem peccatis abundabit, scilicet nefariis libidibus, ut Sodoma, et omni genere superstitionis, ut olim Aegyptus; Aegyptiorum enim superstitio fuit omnium turpissima.*

Tertio, praefatam expositionem Bossuet et Calmet non subsistere, etiam liquet v. 11, ubi dicitur quod spiritus vite sit intraturus in ipsosmet duos testes qui occisi sunt; ac consequenter per revocationem ad vitam nequit intelligi pax quam Ecclesia sub Constantino consecuta fuit. Cum igitur per duos istos

testes debeant intelligi duo determinati homines, hinc

Resp. et dico: Duo illi testes sunt Henoch et Elias, qui in fine mundi venturi sunt ad convertendos Judæos, et confirmandos Christianorum animos in dirâ illâ persecutione quam contra Christi Ecclesiam excitabit Antichristus.

Prob. 1° quia de Eliâ scriptum est Malach. 4, v. 5 et 6: *Ecc ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis. Et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum; ne forte veniam et percussit terram anathemate; et Eccles. 48, v. 9 et 10: Qui receptus es in turbine ignis, in curru equorum igneorum. Qui scriptus es in iudiciis temporum lenire iracundiam Domini; conciliare cor patris ad filium, et restituere tribus Jacob.* Unde et Salvator noster, Matth. 17, v. 11, ait: *Elias quidem venturus est, et resituet omnia, id est, Judæos ad Christum, tanquam Messiam ipsius et Patribus eorum promissum, convertet.* De Patriarchâ autem Henoch lib. Eccles. cap. 44, v. 16, dicitur: *Henoch placuit Deo, et translatus est in paradysum (hoc est, in locum quemdam amœnum), ut dei gentibus penitentiam.* Cùm igitur hi duo in fine mundi venturi sint, ut fidem Christi praedicent, per duos testes à S. Joanne hic designatos non videntur alii intelligendi quam hi duo patriarchae.

Prob. 2° quia ita communiter sentiunt SS. Patres; atque imprimis S. Hieron., epist. 148, ad Marcellam, scribit: *De Henoch autem et Eliâ, quos venturos Apocalypsis refert, et esse morituros, non est istius temporis disputatio.* Et S. Aug., l. 20, de Civ. Dei, c. 29, docet hanc esse communem Ecclesiae sententiam. *Per hunc, inquit, Eliam magnum mirabilemque prophetam, expositâ sibi lege, ultimo tempore ante iudicium, Judæos in Christum verum, id est, in Christum nostrum, credituros esse, celeberrimum est in sermonibus, cordibusque fidelium.* Item S. Gregor., lib. 9 Moral., cap. 4, exponens illud Job 9: *Et stellas claudis quasi sub signaculo, ita scribit: Hinc est quod duo isti predicatorum eximii dilata morte subtrahuntur, ut ad predicationis usum in fine revocentur.* De quibus per Joannem dicitur: *Hi sunt duae olive, et duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. Quorum unum in Evangelio per semetipsum veritas pollicetur dicens: Elias venturus est, et resituet omnia.* Nec dubium est quin per alterum predcatorem intelligat Henoch, siquidem nulum prater hos duos legimus dilata morte ex hoc mundo substractum fuisse. Unde quod alter sit Henoch, aperte asserit hom. 12, in Ezech., his verbis: *Sed quia Eliâ et Henoch predicante multi ex his qui nunc ex Judæis in infidelitate renanserunt, ad cognitionem veritatis redeunt, sicut de eodem Eliâ dicitur: Elias venit, et ipse resituet omnia; qui utriusque per Zachariam dicitur OLIVÆ, et per Joannem duo CANDELABRA nominantur, recte hic quoque subjungitur: Cùm autem locutus fuero tibi, aperiatur os tuum. Tunc enim velut in extremo, os propheta aperitur, cum in predicatione Henoch et Eliâ, Judæis ad fidem redeun-*

tibus, propheta sacri eloqui de Christo fuisse cognoscitur. Denique S. Isidorus, lib. de Vita et Morte sanctorum qui Deo placerunt, cap. 5, de Henoch dicit: *Manet hactenus in corpore; in consummatione mundi resituet cum Eliâ mortalem vitam conditionem; et cap. 33 idem habet, aperteque de illis verba hujus cap. Apocalyp. interpretatur, dicens: Ita etiam ut bellum gerat Antichristus adversus eum, vel qui cum eo venturus est, et occidet eos. Cadavera quoque eorum in plateis insepulta jacebunt. Dehinc suscitati à Domino, regnum Antichristi magnâ plagâ percipient.* Igitur ex his SS. Patrum testimoniis omnino manifestum est duos illos testes, de quibus S. Joannes hic agit, esse Eliam et Henoch.

Prob. 3° quia illa, quae de illis testibus narrantur, Eliae et Henoch optime conveniunt. Recte enim dicuntur *duae olive*, quia suae predicationis oleum multos moniet, et confortabit ad fortiter certandum pro fide, ac etiam sanabit vulneratos. Item *duo candelabra*, quia multos illuminabit, non cadant in tenebras, aut etiam ut de tenebris exeant; et erunt *stantia*, hoc est, adeo firma ut nullo persecutionis impetu possint dejici. *Insuper ignis exiet de ore ipsorum*, quia praedicatio et omne verbum ipsorum ardebit, et efficax erit instar ignis, adeo ut etiam ex ipsorum imperio ignis verus de caelo, quando volent, descensurus sit, ut devoret inimicos qui legibus nocere tentabant, uti olim ad imperium Eliae factum legitur, 4 Reg. 1. Item quemadmodum olim Elias caelum clausit, quando neque pluvia, neque ros cecidit annis tribus cum dimidio, 3 Reg. 17, v. 1, et rursus caelum aperuit, quando postea ad preces ejus cecidit pluvia grandis, 3 Reg. 18, v. 45, ita ipse et Henoch similem potestatem habebunt tempore persecutionis Antichristi. Deinde, postquam finierint predicationem suam, occidentur ab Antichristo, qui hic merito appellatur *bestia ascendens de abyso*, eò quod instar ferae bestiae saevus et crudelis, de abyso infernali ascensurus sit. Quia enim spiritu diaboli et artibus magicis instructus erit, dicitur de abyso, tanquam de scholâ quadam infernali, ascendere ad homines in terrâ habitantes.

Solvuntur argumenta.

Obj. 1°: Joannes in suâ Apocalypsi haud dubie non deflexit à modo et ordine quo historici gesta temporum describere solent; atqui tamen ab isto modo et ordine deflexisset, si per duos testes Henoch et Eliam designasset; ergo, etc. Prob. min., quia in hoc supposito prius descripsisset ea quae ventura sunt circa finem mundi, quam describeret illa quae post sua tempora ventura erant sub Româ pagana, siquidem haec incipit describere seqq. capp., praesertim 13 usque ad 20, ut infra videbitur. Atqui hoc est deflectere à modo et ordine quo historici gesta temporum describere solent; ergo, etc. — Resp. Neg. min. et maj. prob., nam, ut supra, cap. 6, dictum est, Joannes in reseratione quinque primorum sigillorum vidit et etiam descripsit ea quae ventura erant primis Ecclesiae temporibus, sed breviter tantum et summam: deinde in reseratione sigilli sexti et septimi, à v. 12,

cap. 6, usque ad finem cap. vidi, et descripsit etiam illa quæ euentura sunt circa finem mundi, ac consequenter debito modo et recto ordine perrexit. Verum quæ summam tantum de persecutionibus Ecclesie tempore Romæ pagane, in reseratione sigillorum viderat, et deinde descriperat, hæc latius postea in libro aperto vidi, et deinceps per partes ad longum descripsit, præsertim cap. 15 et seqq. usque ad 20. Hoc autem non esse deflectere à modo et ordine quo historici gesta temporum describere solent, siquidem ab illo ordine nequaquam deflecteret scriptor ille, qui primò historiam aliquam breviter et summam enarraret, et ita usque ad finem perduceret; et deinde ea quæ tantum breviter ac summam enarrasset, per partes ad longum describeret.

Inst.: Liber apertus Joanni exhibitus fuit cap. 10, et ipse omnia in eodem contenta intellexit, et bene intellecta frimter memoria suæ infixit; atqui non videtur dubium quin ea quæ in libro aperto ipsi revelata fuerunt, statim describere perrexit, siquidem in visionibus precedentibus id semper fecit. Ergo illa quæ enarrat hoc cap. 11, sunt ipsi revelata in libro aperto; ac proinde in nostro supposito prius descripsit ea quæ euentura sunt circa finem mundi, quam quæ euentura erant sub Româ pagana. — Resp.: Neg. min. et consequ. quia cum S. Joannes, cap. 10, nondum descripsisset omnia quæ ipsi revelata erant in apertione sigilli septimi, non poterat immediatè seu statim hoc cap. 11 describere ea quæ ipsi cap. 10 manifestata erant in libro aperto; sed debebat prius absolvere illa quæ viderat in apertione sigilli septimi, seu quæ concernunt sonitum septem tubarum. Unde cum angelus septimus nondum tubâ cecinisset, sed tantum hoc cap. 11, v. 15, canere incipiat, evidens est quòd ista quæ hoc cap. à Joanne describuntur, propriè non sint ea quæ vidit in libro aperto, sed quæ ipsi revelata sunt in reseratione sigilli septimi. Itaque prius septem sigillis ab Agno, cap. 6 et 8, apertis atque explicatis plagis in illis contentis, usque ad cap. 11, per totum, cap. 12 et seqq., Joannes ad longum describit illa quæ in libro aperto continentur.

Ex jam dictis etiam facillè intelligitur quomodo nostræ sententiæ nequaquam obsit quòd post memoratos duos testes in seqq. capp. referantur alie persecutiones, et tamen post Eliæ et Henoch adventum nulla amplius sit futura, quia persecutiones illæ non referuntur tanquam contentæ aut visæ in apertione sigilli septimi, sed postmodum in libro aperto; in quo cum latius, ut supra diximus, S. Joan. istas persecutiones vidisset, ab eisdem in seqq. capp. prophetiam suam resumit, easque ad longum describere pergit.

Obj. 2^a: Hæc, v. 6, de præfatis testibus dicitur: *Potestatem habent super aquas convertendi eas in sanguinem*; atqui similem potestatem olim non habuit Henoch, sed Moyses, Exod. 7, v. 20; ergo non ille, sed hic cum Eliâ venit in fine mundi ad convertendos Judæos. Aut etiam forsitan unus istorum testium erit Jeremias: nam id et ipsum verbum, quod factum est ad illum, ipsi testificari videtur, dicens cap. 1,

v. 5: *Antequàm exires de vulva, sanctificavi te, et prophetam in gentibus dedi te*; in gentibus autem propheta olim non fuit; ergo videtur talis futurus circa finem mundi. — Resp.: Neg. consequ.; nam Moyses esse mortuum et sepultum certum est ex cap. 53, lib. Deuter.; Jeremiam autem esse defunctum liquet ex Epist. ad Heb. cap. 11, ubi de antiqui Testamenti sanctis dicit Apostolus: *Lapidati sunt*; quibus verbis vero similiter designat Jeremiam, qui à sacerdotibus Judeis in Ægyptum abductus est, et ibidem lapidatus fuit; ut habet communis traditio. Unde et in Martyrologio Romano, die 1 maii, ita legitur: *In Ægypto S. Jeremie propheta, qui à populo lapidibus obrutus, apud Thapnas occubuit, ibique sepultus est*. Cum igitur hi mortui sint, certò non venient circa finem mundi ad convertendos Judæos.

Itaque ad verba ex hoc cap. Apocalyps. objecta dico quòd, cum non unus tantum, sed duo dicantur habituri potestatem convertendi aquas in sanguinem, ex eisdem nequaquam concludi possit Moysen futurum socium Eliæ, ut putat Maldonatus in cap. 17 Mathi.; nam Elias non legitur olim habuisse potestatem vendendi aquas in sanguinem, quam tamen habebit in fine seculi. Hoc ergo unicò insinuat S. Joannes, quòd illi duo testes habituri sint potestatem similem potestati quam olim habuit Moyses, et contra magos Ægypti exercuit. Sicut enim Antichristus aribus et miraculis magicis ad perversionem fidelium utetur, veluti magi Ægypti olim faciebant, ita meritò duobus suis testibus similem potestatem et talia arma dabit Deus, ut cum Antichristo pugnent, qualia et Moyses olim habuit, ut magos vinceret. Ad id verò quòd ex cap. 1 Jerem. objectum est, respondeo quòd Jeremias non quidem verbo, sed tamen scripto prophetaverit in gentibus, id est, de gentibus aut super gentes, ut ipsem loco citato v. 10 satis se explicat; prophetavit enim Ægyptiorum, Chaldæorum, aliarumque gentium eversioem, Jer. 25, v. 15, et alibi.

Obj. 3^a: Juxta nostram expositionem, omnia ferè quæ de istis testibus hic dicuntur, sunt intelligenda in sensu proprio et naturali, prout verba sonant; atqui tamen ita intelligenda non videntur; ergo, etc.

Prob. min., quia si ita intelligantur, sequitur quòd Elias et Henoch sint à mortuis resurrecturi, et cum corporibus suis in cælum empyreum ascensuri ante generalem resurrectionem; atqui hoc est contra Apostolum ad Heb. 11, v. 39, ubi de sanctis veteris Testamenti dicit: *Hi omnes testimonio fidè probati, non acceperunt reppositionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur*, id est, ut non ante nos justos novi Testamenti perfectam et consummatam beatitudinem, corporis nimirum et animæ, acciperent. — Resp.: Neg. min.; nam tempus quòd à morte Henoch et Eliæ usque ad generalem resurrectionem elabetur, erit admodum breve; siquidem Ecclesia catholica verbi Dei auctoritate et SS. Patrum traditione nixa, docet quòd Antichristus, qui dictos prophetas occidet, circa extrema mundi tempora sit regnurus; ac proinde quòd post mortem

Eliæ et Henoch, ac interitum Antichristi, generalis resurrectione non longè sit abfutura. Ad eòque duo præfati veteris Testamenti sancti, moraliter loquendo, non accipient consummatam beatitudinem ante justos novi Testamenti; ac consequenter nostra expositio non est contra doctrinam Apostoli ad Heb. 11.

QUÆSTIO II.

Quid reveletur ad sonitum tubæ septimæ.

Vers. 15: *Et septimus angelus tubâ cecinit*, annuntians jam adesse illud tertium et ultimum mundi Væ, de quo v. præc.; nam tria mundi Væ tubis trium ultimorum angelorum, nempe quinti, sexti et septimi, annuntiantur. Porrò quænam plage aut calamitates per istud tertium Væ perituro mundo intelligendæ designentur, non satis ex textu liquet. Fromondus putat designari ultimas mundi ruentis calamitates, sub Antichristo et judicio universali. Etenim ipse opinatur quòd secundum Væ abierit, non postquam Elias et Henoch ascenderunt in cælum (quod ex ordine narrationis hujus cap. videri posset), sed ante eorum mortem. Cum enim S. Joannes dixisset, v. 5, duos testes in subsidium fidelium contra Antichristum mittendos, eorum postea historiam per anticipationem continuavit usque ad tempus mortis et ascensionis eorum in cælos; quod non sub secundo Væ, sed sub tertio et ultimo eveniet.

Verum, hoc non obstante, dici etiam posse videtur quòd per memoratum tertium Væ designentur plage et calamitates quæ post mortem supradictorum testium Deus Antichristo ejusque asseclis imminuet; siquidem non diù post illorum martyrium interficetur Antichristus cum sibi adherentibus impiis. Quo circa Eliâ et Henoch ascendentibus in cælum, eorumque hostibus confusis, in diebus vocis septimi angeli, cum cœperit tuba canere, consummabitur mysterium Dei (ut dicitur cap. præc., v. 7); hoc est, consummari et compleri incipient res illæ arcanæ et absconditæ, quibus Deus ab æterno constituit hoc seculum finire. Et tunc 24 seniores omnesque beati collaudabunt Deum, quòd regnum peccati et impiorum jam finire et evertere incipiat. Unde hoc cap., v. 15, in textu sequitur: *Et factæ sunt voces magna de cælo dicentes: Factum est regnum hujus mundi, Domini nostri et Christi ejus*; id est, regnum diaboli et impiorum, quòd dominabatur et vexabant pios in hoc mundo, jam fiet sub tempore extremo hujus septimæ tubæ Domini nostri, seu Dei Patris, et Christi Filii ejus, qui sanguine suo meruit ut regnum illud ei conferretur. Propter quòd etiam meritum dicitur illud regnum Deo Patri suo tradere, quantum ad electos ex omni parte mundi salvandos. Tunc enim erit finis, cum ipse tradiderit regnum Deo et Patri, cum evacuaverit omnem principatum et potestatem, 1 ad Cor. 15, v. 24; et tunc non tantum angeli, sed et homines sancti agent Deo gratias, quòd hujus mundi regnum tandem aliquando devenit ad Dominum Deum, et ejus Christum; quòd ipsorum sanguis jam tandem sit vindicandus, et ipsi accepturi secundam beatitudinis stolam, et omnis iniquitas sit extinguenda.

Vers. 16: *Et viginti quatuor*, etc.; hoc est, primarii sancti agent Deo gratias, quòd tandem aliquando ponat se in plenâ possessione sui regni, quòd omnibus sanctis sit redditurus promissa præmia, ac omnes sceleratos homines exterminaturus; et adjungit de his hominibus v. 18: *Qui corruperunt terram*, nempe per idololatriam, veneficia, homicidia, fornicationes et furta, de quibus, juxta cap. 9, v. 21, noluerunt agere poenitentiam. Insuper predictis adjungit quòd hic habetur præc. v. 18: *Et irate sunt gentes, et advenit ira tua*; nempe homines scelerati indignabuntur, quia instat tempus iræ divinæ, quâ impios à terrenis suis voluptatibus avolsos æternis cruciatibus addicet. Unde copulativa et, sicut sæpe solet apud Hebræos, videtur hic accipi pro causali quia; reddit enim rationem quare irate sunt gentes.

Vers. 19: *Et apertum est templum Dei in cælo, et visa est arca testamenti*. Per templum, quòd est in cælo intelligitur Deus ipse et Agnus, ut patet infra, ex cap. 21, v. 22. Porrò templum hoc apertum est, cum Joanni per quamdam sublimissimam et secretissimam cognitionem demonstratur est quanta futura sint gaudia bestorum. Et ut demonstret hæc cognitionem fuisse omninò arcanam, dicit visam esse arcam testamenti in templo ejus; hoc est, revelata fuisse sibi magna et recondita mysteria; nam, sicut arca testamenti post velum Sancti sacrorum latebat, et à nemine videbatur, nisi à summo sacerdote, quando locum illum templi secretissimum ingrediebatur, ita visione quâdam secretissimâ vise sunt à Joanne res magnæ, et velo fidei aliis abscondite.

Ceterum, per arcam hæc testamenti plerique veteres intelligunt Christum, quia sicut manna inclusum erat arca in auro mundo, ita divinitas Christi in corpore sancto, sit Beda. Erat enim arca fabricata ex ligno setim imputribili, et laminis aureis interius exteriusque obducta, cum operculo sive propitiatorio ex auro purissimo. Quæ omnia optimè congrunt humanitati Christi, quæ sapientiæ et charitatis auro fulgore interius exteriusque relulget.

Et facta sunt fulgura, et voces, et terræ motus, et grandis magna. Quemadmodum templum Dei apertum est, ut ostenderetur beatitudo sanctorum, ita etiam facta sunt fulgura, etc., ut indicaretur magnitudo poenarum quæ impios manebant; quandoquidem retributio bonorum, et punitio malorum pertinet ad tubam septimi angeli. Ac proinde voces non quasi libet, sed terribiles, et irâ minisque plenas intelligere debemus.

CAPUT XIII.

Ostenditur S. Joanni mulier stellis coronata, amicta sole, et lunam sub pedibus habens; quæ parit filium masculinum, quem draco rapere et devorare molitur; sed ille rapitur ad Deum. Persequitur draco mulierem fugientem in desertum locum, quam cum apprehendere non possit, reliquit, qui de semine ejus erant, magnam bellum movet.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid significetur per mulierem, et quid per draconem.

Vers. 1: *Et signum magnum apparuit in cælo: Mu-*

ter amicta sole, et luna sub pedibus ejus. Hunc locum aliqui intelligunt de gloriosa virgine Mariâ, et ipsum in divinis officiis ac SS. imaginibus Ecclesia illi applicat, nempe in sensu accommodatio: nam quod in sensu litterali hic non significatur B. Virgo, inter alia satis liquet ex illis verbis v. 2: *Cruciatuatur ut pariat*; etiam hæc ei convenire non possunt, quia ipsa parturienti non clamavit, nec fuit cruciata ut pareret.

Itaque in sensu litterali, ex omnium ferè interpretum sententiâ, per mulierem illam significatur Ecclesia Christi, quæ lumine sui sponsi, qui sapientiæ et justitiæ sol est, in baptismo induitur. Sicut enim vestis corpus tegit, protegit et ornat, ita Christus per gratiæ suæ lumen tegit maculas, et peccata præterita Ecclesiæ suæ, protegit eam à futuris, ornat virtutibus. Habet lunam sub pedibus, quia gloriam temporalem, et omnia inferiora mundi mutabilia, affectibus suis calcet, ac infra se despiciat. Pulchrè hæc omnia exponit S. Gregor., lib. 54 Moral., cap. 12, ubi ait: *In sole illustratio veritatis, in luna, quæ mensuris supplementi deficit, mutabilitas temporalitatis accipitur. Sancta autem Ecclesia, quia superni luminis splendore protegitur, quasi sole vestitur; quia verò cuncta temporalia despiciat, lunam sub pedibus premit.* Porrò ista S. Joannes præsertim prophetauit de Ecclesiæ statu, quem post ipsius mortem erat habitura tempore tyrannorum, eam persequentium. Unde insinnavit quòd divina veritas tunc ipsam sit ita illustrata, ut ab omnibus videatur et noscatur: divina gratia ita roborata, ut omnes lujus mundi prosperitates, et omnes tyrannorum persecutiones sit contemptura, et calcatura pedibus.

Et in capite ejus corona stellarum duodecim. Plurimi per has duodecim stellas intelligunt duodecim apostolos, eò quòd ipsorum pura doctrina, uti splendida corona, tempore persecutionum sit Ecclesiam ornatura: hoc est, quòd ipsa sit firmiter retentura ac prædicatura eadem doctrinam, quam apostoli tradiderunt et prædicaverunt. Interim alii intelligunt præcipuos istorum temporum episcopos, ac doctores, qui tunc doctrinâ, sanctimoniam, et constantiam fulgebunt sicut stella; et ideò Ecclesiam in capite ornabant. Et secundum hanc expositionem numerus duodenarius hic accipitur pro universitate.

Vers. 2: *Et in utero habens, clamabat parturiens, et cruciatuatur ut pariat.* Id est, Ecclesia tempore persecutionum concipiet, et habebit in utero; quia non desinet docere, prædicare, et omni conatu querere conceptum novorum filiorum. Verùm parturiens clamabit, et cruciatuatur ut pariat, seu pariet cum summis doloribus: quia nimirum tunc non solùm tyranni per crudelitates suas, sed plurimi pravi doctores grassantur per falsa dogmata, atque ita avertent homines ne fiant christiani catholici.

Vers. 3: *Et visum est aliud signum in caelo, utique in caelo aereo, juxta mulierem ipsam amictam sole.* Et ecce draco magnus, rufus. Per hunc omnes interpretes intelligunt diabolum (puta Luciferum, demonum

principem, ut patet ex v. 7, ubi opponitur Michaeli), qui dicitur draco propter venenum quo occidit animas; magnus, propter vires quas tempore persecutionum à divini justitiæ permittitur exercere; rufus, seu ruber, propter crudelitatem, et plurimum sanguinem quem per suos ministros infideles effundit. *Habens capita septem, et cornua decem.* Per ista septem capita non incongruè intelliguntur septem demones: nam quemadmodum Deus, supra, cap. 8, v. 2, dicitur adhibere septem primarios angelos, qui ipsius justitiæ inserviant ad punitionem malorum, ita et Lucifer, demonum princeps, juxta hoc cap., videtur adhibere septem primarios diabolos ut sibi inserviant ad excitandas crudelissimas persecutiones contra Christi fideles. Unde illi appropriari possunt verba Lucae 11, v. 26: *Vadit, et assumit septem alios spiritus secum, nequiores se.* Per decem cornua possunt intelligi decem principales persecutionis auctores, quos diabolum ad opprimendam, imò ad penitus destruemdam Christi Ecclesiam excitabat. Interim Beda dicit quòd diabolum in decem cornibus omne regnum impium comprehendat, conformiter ad S. Aug., lib. 20 de Civ. Dei, cap. 25: *Quid enim, inquit, si numero isto denario universitatis regum significata est, sicut millenario, centenario, septenario significatur plerumque universitas?*

Vers. 4: *Et cauda ejus, id est, extrema pars draconis, seu extremum tempus quo diabolum per tyrannos conatur nocere Ecclesiæ, trahebat tertiam partem stellarum caeli,* hoc est, notabilem partem fidelium Ecclesiæ, doctrinâ et pietate illustrum, voluminibus caudæ implicitam detrahebat: nam tertiam partem non sumi hic mathematicè et præcisè, facillè colligi potest supra ex cap. 8, v. 8, 9 et seqq., ubi tertia pars pro parte magnâ et notabili, licet non sit præcisè tertia, accipitur; pars enim tertia alicujus totius, est pars ejus satis magna et notabilis. *Et misit eas in terram;* è celestis vitæ sublimitate in terrenarum rerum, puta voluptatum, divitiarum et honorum, amorem dejecit. Unde præsentem Apocalypsis locum rursus pulchrè exponit S. Gregor., lib. 4 Moral., cap. 14: *Dracōnis caudâ stellarum pars trahitur, quia extremâ persuasione Antichristi quidam, qui videntur lucere, rapiuntur. Stellas namque in terram trahere, est eos qui videntur vitæ cœlestis studio inhærere, ex amore terreno iniquitate aperti erroris involvere.* Et lib. 52 Moral., cap. 12, denuò ita scribit: *Cœlum est Ecclesia, quæ in hæc nocte vitæ presentis, dum in se innumeras sanctorum virtutes continet, quasi radiantibus desuper sideribus fulget; sed draconis cauda in terram stellas dejecit, quia illa Satanæ extremitas per audaciam assumpti hominis erecta, quosdam, quos velut electos Dei, in Ecclesiâ invenit, obtinendo reprobus ostendit. Stellas itaque de caelo in terram cadere, est relicta nonnullis spe cœlestium, illo duce ad ambitum gloriæ secularis inihiare.* Ubi Antichristum hominem à Satanâ assumptum vocat, quia ipsum totum sic Satanus possidebit, ut sit futurus vel anima draconis, et Antichristus velut corpus ejus. Interim in caudâ istâ draconis Richardus adulationem et

fraudem potius quàm vim significari putat: nam quos per apertam, inquit, savitiam non valebit, per occultam fraudulentiam, quæ figuratur in caudâ, seducet.

Et draco stetit ante mulierem, quæ erat paritura; hoc est, à diabolo instigati tyranni promulgabunt crudelissima edicta, ne quis Christianum faciat aut pariat; et erunt edicta capitalia. Hinc enim sequitur: *Ut cum peperisset, filium ejus devoraret.*

Vers. 5: *Et peperit filium masculum;* id est, feralia illa edicta contemnet mater Ecclesia, perget prædicare, et facere novos Christianos; et omnino inveniet quos faciat; verùm masculos, hoc est, constantes et generosos. Etenim qui tali tempore Christianus fit, omnino indiget virili fortitudine. Unde filius iste Ecclesiæ non est homo aliquis singularis, sed populus integer, seu generosus iste fidelium cœtus, quem ipsa fidei aggregavit. Sicut enim Ecclesia, quæ est multorum fidelium congregatio, sub imagine feminae singularis representatur, ita etiam partus ejus, quantum populus integer sit, filius in singulari numero appellatur.

Vers. 6: *Et mulier fugit in solitudinem.* Ecclesia in membris suis infirmioribus, ubi vidit aliquos ex masculis et robustis suis filiis per martyrium raptos ad Deum, exterrita fugit in loca deserta; uti et olim sub regis Antiochi persecutione fecerunt Judæi, 1 Machab. 2, v. 51: *Ubi habebat locum paratum à Deo, ubi divina providentia disposuerat et preparaverat ei locum in quo se salvare posset. Ubi ibi pascent eam,* ut doctores et pastores, qui plebem suam in istâ fugâ comitabantur, eam pane spirituali verbi Dei pascant, et etiam panis corporalis curam gerant, ne fame in solitudine pereat.

Vers. 7: *Et factum est prælium magnum in caelo,* utique aereo, ubi ante, v. 5, Joannes se draconem vidisse dicit. Nonnulli hæc intelligunt de prælio facto in exordio mundi, dum Luciferum et alios cum ipso lapsos angelos S. Michael eiecit è caelo. Et reverà tunc factum est tale prælium. Attamen S. Joannes hic describit omnino aliud prælium, quod in caelo, id est, in Ecclesiâ militante, Lucifer cum angelis suis apostatis contra Christi fideles movebit. Tunc enim Michael (qui jam presidet Ecclesiæ, sicut olim presidebat Synagoga) cum angelis suis contra ipsum præliabitur, Christi fideles adjuvando, confortando ac animando contra gravissimas tentationes et persecutiones demonum.

Vers. 8: *Et non valuerunt,* hoc est in isto prælio non prævaluerunt draco et milites ejus adversus Michaelem et angelos ejus.

Vers. 9: *Et projectus est draco ille magnus... in terram.* Victus à Michaelè, è caelo aereo in terram dejectus fuisse à S. Joanne visus est, ut significaretur quòd à sanctis et electis Dei, quos in caelo aereo, tanquam terrâ sublimiores, oppugnabat, sit abactus, et ad terrenos homines, quos possidet, redactus, ut serpens terram suam ibi comedit, Gen. 3, v. 14, et jascetur terrenis eorum affectibus.

Vers. 15: *Et misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen.* Per aquam intelligitur persecutio quæ erit instar fluminis, quia rapidissima ad obruendam, et simul crudelissima. Unde etiam sæpè in sacris Literis flumina, torrentes et fluctus aquarum vim persecutionum et inundantiam malorum significant; puta Isaia 18, v. 2: *Ita... ad gentem... conculatam, cujus diriperunt flumina terram ejus;* et psal. 125: *Torrentem pertransiit anima nostra,* etc.; item psal. 87: *Omnes fluctus tuos induxisti super me.* Hauc verò persecutionem, seu crudelissimam fidelium afflictionem dicitur serpens, sive diabolus, misisse ex ore suo, quatenus ex malâ suggestionem, imò et quodammodo ex imperio suo tyrannos ad affligendam Ecclesiam incitavit.

QUÆSTIO II.

De quibus Ecclesiæ persecutionibus S. Joannes hoc cap. agit.

Resp. et dico 1°: Varii existimant quòd S. Joannes hic describat persecutiones quas in fine mundi contra Ecclesiam excitabit Antichristus; et hujus opinionis est etiam S. Gregorius, ut ex ejus verbis quæst. præc. citatis satis liquet. Et reverà tunc Ecclesia parturiens clamabit, et cruciatuatur ut pariat, seu cum magnâ difficultate et molestiâ filios suos Christo pariet, pugnando et contendendo cum Antichristo ac ejus ministris, qui tam verbo quàm armis et falsis miraculis, et omni conatu impediunt ne quis ad baptismi regenerationem aut Christi fidem adducatur. Item tunc doctores et pastores cum plurimis Christi fidelibus fugient in loca deserta, ac fiet prælium magnum in caelo inter Michaelem et draconem, etc. Interim, hoc non obstante,

Resp. et dico 2°: Si omnia attentè considerentur quæ hoc cap. narrantur, S. Joannes propriè non videtur hic describere persecutiones Antichristi, sed persecutiones quas post sua tempora contra Ecclesiam excitatura erat Roma pagana, seu imperatores ethnici.

Prob. 1° quia mulier, seu Ecclesia, dicitur hic bis per tres annos cum dimidio fugisse in solitudinem: nempe semel antequàm à S. Michaelè victus esset draco, uti patet ex v. 6, et deinde post istam S. Michaelis de dracone reportatam victoriam, ut liquet ex v. 15 et 14; aliquid tempore Antichristi tantum semel per tres annos cum dimidio in solitudinem fugiet; nam tot annis duntaxat Antichristus tyrannidem suam contra Ecclesiam exercebit, ut monstratum est supra, cap. 11, quæst. 1, ad v. 2. Ergo S. Joannes non videtur hic propriè agere de persecutionibus Antichristi, sed de persecutionibus imperatorum ethnico-rum.

Prob. 2°: Draco seu diabolus legitur hic ter, idque per interruptas vices, excitasse persecutionem contra Ecclesiam, nempe semel dum traxit tertiam partem stellarum cœli, et misit eas in terram, v. 4, deinde postquam vidit quòd ipsemet projectus esset in terram, v. 15, et rursus v. 17; aliquid tempore Antichristi.

christi non bis per interruptas vices persecutionem excitabit, sed tantum semel; siquidem toto tempore quo Antichristus imperabit, diabolus solutus erit, et gentes seduceat, ut patet infra, ex cap. 20, v. 7; ergo, etc.

Itaque hæc, quæ hic à S. Joanne describuntur, intelligendo de persecutionibus quas diabolus per imperatores ethnicos excitavit, exponuntur hoc modo: Mulier seu Ecclesia tempore Romæ paganæ cruciatur ut pariat, dum in gravissimis Romanorum imperatorum persecutionibus martyrum sanguine, qui est martyriorum semen, fecunda plurimos in summo dolore filios Christo peperit. Cauda draconis tunc traxit tertiam partem stellarum, quia multi Christiani, qui videbantur lucere, et vitæ cœlestis studio inherere, persecutionum acerbitate peritæ à fide apostatarunt, et ex amore terreo iniquitate aperti erroris involuti fuerunt. Hinc S. Pionius, tempore persecutionis Decii, videns Eudemonem episcopum lapsam, et aliorum præclarorum Christianorum ruinam ministrum, apud Baronium, tom. 2, anno 254, n. 13, exclamavit: *Novo afficit supplicii genere, membratim conscindor, dum video margaritas Ecclesiæ à porcis conculari, et cæli stellæ à caudâ draconis in terram detrahi.*

Interim, non obstante persecutionum acerbitate, mulier peperit filium masculum, seu generosum fidelium cœtum, et in tormentis pro Christi nomine perferendis constantem. *Qui rectus erat omnes gentes in virgâ ferreâ, hoc est, qui severissime reget et conteret (uti habet Hebræica lectio psal. 2, unde verba desumpta sunt) omnes reproborum nationes. Unde, licet ista psal. 2 dicta sint de Christo, tamen in Apocalypsi etiam referuntur ad principalia ejus membra: nam et supra, cap. 2, v. 26, ipsemet Christus ad episcopum Thyatiræ ait: Qui vicerit et custodierit usque in finem opera mea, dabo illi potestatem super gentes, et reget eas in virgâ ferreâ, et tanquam vas figuli confringentur.* Hoc autem fiet in extremo judicio, in quo qui pro Christo Domino reliquerunt omnia, cum ipso sedebunt super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel, id est, totum mundum, etiam ipsum draconem, et ejus angulos, ut 1 Cor. 6 assertit S. Paulus. Eos non solum judicabunt, sed etiam regent in ferreâ sempternæ damnationis virgâ, et tanquam inutilia vasa confringent in gehennas. Quam gloriam Christus Dominus præsertim dabit illis qui tempore persecutionum in fide constantes permanserunt, et diabolum ac mundum cum concupiscentiâ ejus vicerunt.

Cæterum, non tantum de judicio universalis, sed etiam de illo quod modo in impios et sceleratos exercet Christus Dominus, et cum ipso sancti ejus, videntur præfata verba intelligi posse; et ita eadem intellexit S. Dionysius Alexandrinus apud Eusebium, lib. 6 Histor. ecclesiast., cap. 55, ubi de illis qui tempore Decii martyrium subierant, hæc habet: *Illi igitur divini martyres... jam Christi tanquam assessores erunt, et regni ejus consortes, participes judicii, et*

illius in hominibus judicandis sententiam approbantes ferant.

Prælium autem magnum in cœlo, seu in Ecclesiâ militante, inter draconem et S. Michaelem, et hujus de illo insignis victoria videtur contigisse tempore Galerii Maximiani, primi persecutionis auctoris. Etenim, ut testatur Eusebius, lib. 1 de Vitâ Constantini, cap. 50, ille simul atque Ecclesiæ expugnare cepit, priusquam animum suum iustorum et piorum hominum cruore inquinavit, ultio divinitus illata in eum invasit; et ex ipsâ carne exorsa pervasit ad animum. Ex improvise enim in illis corporis partibus, quas natura contextit, nascitur apostema; deinde in interioribus corporis recessibus ulcus purulentum et fistulosum; atque horum intolerabilis morsus intima depascebat viscera, quæ quidem infinitâ vermium multitudine redundarunt; unde fetor lethalis et pestifer efflatur, quandoquidem universa corporis moles, ex nimia ejus antiquâ in morbum, hellelutione et ingluvie, in immensam pinguedinem erat commutata; quæ tunc putredine contabefacta, intolerabile et plenum horrois spectaculum (ut fertur) propius accedentibus exhibuit. Atque demum tot ac tantis malis collectans, conscientia scelerum, quæ contra Ecclesiam admisisset, percussus, deinceps Deo suam culpam confiteri, à persecutione contra Christianos inchoatâ desistere, legibusque et edictis imperatoris Ecclesiæ illorum exedificare maturat; consuetas præces, quæ pro ipso antea fieri solent, eos jam etiam obire mandat. Ex quibus verbis liquet quod Ecclesia, dum eam expugnabat, et quomodolibet evertere conabatur Galerius Maximianus, insinsem de dracone seu diabolo victoriam reportavit, ob quam, ait S. Joannes, v. 10: *Audite vocem magnam de cœlo dicentem: Nunc facta est salus, et virtus, et regnum Dei nostri, etc.*

Attamen, v. 12: *Væ tertiæ et mari, quia descendit diabolus ad vos, habens iram magnam, sciens quod modicum tempus habet.* Videns enim quod plurimi infideles ad fidem converterentur, et quod Constantinus, Ecclesiæ maximè favorabilis, præ illis imperatoribus ad universalem imperii dignitatem in dies magis magisque ascenderet, facile judicabat ruinam totalem Romæ paganæ instare. Unde, v. 15, *persecutus est mulierem, quæ peperit masculum;* nam excitavit Maximinum, qui in Oriente, ut refert Eusebius, lib. cit. cap. 51, a novorum contra Christianos suppliciorum inventionem sese insolenter extulit. Nam neque ignis, ferrum, neque clavi impacti, neque agrestes belluæ, aut maris vortices illi satisfacere potuerunt; sed præter hæc omnia, peregrinum quoddam supplicii genus excogitare studuit; legemque tulit, ut sensus illi quibus lumen percipiunt, prorsus labefactarentur. Quia igitur Maximinus persecutionem majori crudelitate innovaverat, mulier seu Ecclesia rursus, ut fecerat v. 6, coacta fuit fugere in desertum locum. Et tunc, v. 15, *misit serpens ex ore suo post mulierem, aquam tanquam flumen.* Sed, v. 16, *adjuvit terra mulierem:* nimirum principes terræ arma pro Ecclesiâ

defensione assumunt, Constantinus et Licinius persecutionem Maximini sistunt, ipse Maximinus cadit, et vishiliter Dei manum sentiens, legibus et edictis, ut habet Eusebius, cap. 52, *evidenter suum errorem de diis quos sibi colendos delegisset, aperire cepit; solvuntque Deum Christianorum verum esse ipsâ experientiâ se comperisse testatus est.* Hæc tamen penitentia non minus falsa fuit quam Galerii Maximiani, ut testatur Eusebius, lib. 9 Hist. eccles., cap. ult., item Lactantius, de Morte persecut., cap. 45, 46 et 49.

Interim, v. 17: *Iratus est draco in mulierem, et tertio vires ac furorem resumens, abiit facere prælium cum reliquis de semine ejus.* Hic representatur persecutio quam diabolus ope Licinii ultimo instaurat; sed hæc brevi per Constantinum fuit extincta, uti patet ex Eusebio, lib. 10, cap. 8, et lib. 2 de Vitâ Constantini, cap. 4 et seqq.

Dices: Mulier seu Ecclesia hic, v. 6 et 14, dicitur fugisse in desertum per tres annos cum dimidio; at qui hoc non facit tempore persecutionum, de quibus statim egimus; ergo S. Joannes non videtur hic agere de persecutionibus quas contra Ecclesiam excitantur præfati imperatores ethnici, sed de persecutione Antichristi; hæc enim tribus annis cum dimidio durabit.

Prob. min., quia, ut habet Bossuet, primum tempus persecutionis inchoat anno 305, et duravit usque ad annum 311, quo Galerius Maximianus supra memoratum favorabile edictum in favorem Christianorum edidit; secundum tempus inchoat anno 312, et finitum fuit 315; tertium vero inchoat anno 319, et finitum fuit 325; adeoque hoc duravit quatuor annis. — Resp.: Neg. consequ., quia numerus ille trium annorum cum dimidio hic non debet sumi mathematicè et præcisè: siquidem videtur esse numerus mysticus, qui significat tempus imperfectum seu incompletum: nam quemadmodum numerus septenarius sæpè in Scripturâ adhiberi solet ad significandum tempus perfectum et completum, uti quæst. præc. in expos. v. 3 ex S. Aug. vidimus, ita numerus ternarius cum uno dimidio, qui est medietas septenarii, adhiberi videtur ad significandum tempus imperfectum et incompletum. Itaque numerus ille trium annorum cum dimidio hic à S. Joanne eo fine adhiberi videtur, ut insinuatur quod tempus persecutionis, à tyrannis præfixum, nunquam completum fuerit, seu nunquam ad terminum illum pervenerit, quem sibi præfixerat persecutores. Etenim hi proposuerant tantum fideles persequi, donec illos penitus delerent et extirparent; sed id nunquam efficere potuerunt; nec Deus nunquam permisit ut tempus persecutionis nimis diu protraheretur; sed è contra effectit ut eo præcisè tempore quo furor gentilium potestatum maximè sæviebat, tyranni à persecutionibus desistere coacti fuerint, et infeliciter perierint, ut ex supra citatis Eusebii verbis satis liquet. Et hinc dum infideles objiciebant quod Deus Christianos in hostium potestate relinqueret, nomine totius Ecclesiæ, lib. 5 contra Celsum, respondebat Origenes quid de tempore in tempus eis respirandi otium concedere, non esset illos

deserere, sed potius suam eis protectionem sensibilter demonstrare, quodque eorum persecutores tali modo reprinendo, satis videretur velle Deum ut radicem sanctorum possent exterminare, nec ut eorum hostes, aut ipsi etiam principes ultra certam mensuram aut tempus possent eos affligere.

Confirmatur solutio data etiam ex eo quod numerus duodenarius, ut dictum est cap. 4, quæst. 1, et numerus ternarius, ut vidimus quæst. præc., non capiuntur mathematicè, sed mysticè; ergo nec numerus trium annorum cum dimidio hic sumi debet mathematicè, sed optimo sensu sumi potest mysticè.

CAPUT XIII.

Joannes videt bestiam monstruosissimam ascendentem de mari, cui draco dat totum virtutem suam, et quæ propter mira quæ facit, ab innumerâ hominum multitudine adoratur, et ejus causâ adoratur draco. Hæc imperium in omnes nationes habet, ac blasphemias loquitur, et adversus sanctos pugnat. Deinde videt aliam bestiam ascendentem de terrâ, quæ habet duo cornua similia cornibus Agni. Hæc bestia ignem de cœlo descendere, et prodigia magna facit. Numerus autem nominis bestie prioris et principalis est sexcenti sexaginta sex.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid intelligatur per bestiam quam Joannes vidit ascendentem de mari.

Postquam S. Joannes cap. præc. descripsit persecutiones contra Ecclesiam in generali, et prout se tenent ex parte demonis easdem excitantis, hoc cap. illas magis in particulari prosequitur et describit, prout se tenent ex parte tyrannorum Ecclesiæ persecutorum. Itaque v. 4 dicit: *Et vidi de mari bestiam ascendentem, habentem capita septem, et cornua decem.* Isti qui hanc visionem explicant de fine mundi, dicunt quod bestia illa sit Antichristus; capita septem, juxta ipsos, sunt septem reges ei famulantes; et cornua decem, decem reges. *Super capita ejus nomina blasphemie, quæ omnes unâ cum Antichristo conspirant, ut Deus blasphemetur.* Attamen

Resp. et dico: Per jam memoratam bestiam non videtur posse intelligi Antichristum, sed potius intelligi videtur Romanum imperium paganum, seu ipsa Roma pagana.

Prob. 1° ex cap. 20, ubi S. Joannes agens de animalibus sanctorum, qui noluerunt adorare bestiam, sed effusione sanguinis, vel vitæ sanctitate testimonium dederunt pro Christi nomine, v. 4 ait: *Et vidi... animas decollatorum propter testimonium Jesu, et propter verbum Dei, et qui non adoraverunt bestiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus aut in manibus suis, et vixerunt, et regnabunt cum Christo mille annis;* atqui animæ sanctorum, qui tempore Antichristi testimonium dabant pro nomine Jesu, non potuerunt cum Christo regnare mille annis; ergo per bestiam de qua in Apocalypsi non potest intelligi Antichristum.

Prob. min., quia S. P. Aug., lib. 20 de Civ. Dei,